

PERUNAJAUHOSTA TÄRKKELYSJALOSTEIKSI

Suomen perunatärkkelysteollisuuden
kahdeksan vuosikymmentä

1929–2009

Toimittanut

Paavo Kuisma

Perunantutkimuslaitoksen julkaisu 2/2010

ISSN 0787–7323

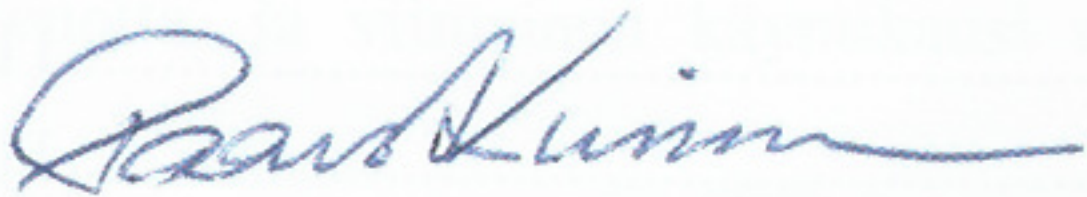
Lukijalle

*Tämän teoksen synnystä on kiitettävä Seppo Järvisen kiinnostusta perunateollisuutemme historiaan ja perunantuotantomme kehitykseen. Seppo tuli eräänä kesäisen kauniina heinäkuun päivänä 2008 Perunantutkimuslaitokselle ja tarjosi julkaistavaksi TUOTTAVA PERUNA -lehdessä kirjoitusta Suomen perunajauhotehtaista. Tovin pohdiskelun jälkeen tulimme molemmat siihen johtopäätökseen, että aineisto tarjoaa hyvän pohjan, jota hie-
man täydentäen saadaan koottua helposti laajempi ja yksityiskohtaisempi tarkastelu Suo-
men perunatärkkelysteollisuuden kehityksestä. Itselläni mielessä oli erityisesti pari vuotta
aiemmin nauhoitettu aineisto, johon olin Sepon kanssa saanut otettua talteen Raimo Ra-
jaojalta hyvin kattavasti muistikuvia ja kokemuksia nykyisen perunatärkkelysteollisuuden
ja sopimusviljelyyn perustuvan tärkkelysperunan kehityksestä sekä laajemminkin suoma-
laisen perunaelinkeinon muutoksista lähes viiden viime vuosikymmenen aikana.*

*Tavoitteeksi asetettiin, että tämä perunatärkkelysteollisuuden ”historiikki” tulisi vuoden
2008 viimeisen TUOTTAVA PERUNA -lehden sisäliitteeksi. Täydentävän aineiston ko-
koaminen ei kuitenkaan ollut niin nopeaa kuin aluksi kuviteltiin. Vuosi ehti vaihtua ja ku-
lua loppuunkin, ja julkaisu suomalaisista perunajauhotehtaista oli hyvää vauhtia kehit-
tymässä ”ikuisuusprojektiksi”.*

*Viime vuonna 2009 tuli täyteen 80 vuotta siitä, kun ensimmäinen suomalainen perunajau-
hotehdas aloitti toimintansa Viipurin pitäjän Talissa vuonna 1929. Perunatärkkelysteolli-
suutemme kahdeksaa vuosikymmentä kunnioittaen tämä julkaisu kertoo Suomen peruna-
tärkkelysteollisuuden vaiheista ja esittelee kaikki perunatärkkelystehtaamme.*

*Perunatärkkelysteollisuutemme on jälleen suurten murrosten edessä. Historia tuntien on
tulevaisuuskin helpompi kohdata.*

Sisällysluettelo

Lukijalle	3
Suomen perunatärkkelystehtaat, <i>Seppo Järvinen</i>	5
Alku Karjalan kannaksella	5
Hannes Seppälä 1891–1942	5
Perunajauhotehdas Hämeeseen	6
Seinäjoen perunajauhotehdas	6
Turun perunajauhotehdas	6
Kokemäen perunajauhotehdas	6
Jokioisten siirappitehdas	6
OTK:n perunajauhotehdas	7
Järviseudun Peruna Oy	7
Kauhajoen perunajauhotehdas	8
Isokyrön perunajauhotehdas	8
Evijärvelle perunajauhotehdas	8
Alavuden perunajauhotehdas	8
Lapuan Peruna Oy	8
Lappajärven perunajauhotehdas	9
Mikkelin perunajauhotehdas	9
Karstulan perunajauhotehdas	9
Ylivieskan perunajauhotehdas	10
Alajärven perunajauhotehdas	10
Kotkan perunajauhotehdas	10
Rengon perunajauhotehdas	10
Alahärmän perunajauhotehdas	11
Hämeen Peruna Osakeyhtiö	11
Raision Yhtymä mukaan perunatärkkelystuotantoon	11
Ciba Specialty Chemicals Oy perunatärkkelystuotantoon	12
Tehtaiden muut toiminnot	12
Perunajauhokeskus Oy	12
Viljelijätoimikunnat	12
Perunan hankinta tehtaille	13
Siemenperunatuotannon ja koetoiminnan kehittäminen	14
Tietolähteet	14
Perunatärkkelystehtaat	15
Perunajauhosta paperiteollisuuden modifikaateiksi, <i>Paavo Kuisma</i>	16
Liikkeelle lipsahduksesta	16
Tuontimodifikaatit syyniin	16
Raimo Rajaoja	16
Paperiteollisuus käyttäjäksi	17
Perunatärkkelysmarkkinat tänään	17

Suomen perunatärkkelystehtaat

Seppo Järvinen

Suomen perunatärkkelysteollisuus alkoi Viipurin pitäjän Talissa vuonna 1929. Seuraavalla vuosikymmenellä tuli seitsemän uutta tehdasta. 1940-luvulla aloitti neljä tehdasta ja 1950-luvulla kaksi tehdasta. 1960-luvulla perustettiin neljä tehdasta, 1970-luvulla kaksi tehdasta ja 1980-luvulla yksi tehdas. Kaikkiaan Suomessa perunatärkkelysteollisuutta on ollut 24 paikkakunnalla. Nyt toimivia tehtaita on kolme.

Tehtaiden alkuunpanijat olivat yleensä maataloudesta lähteneitä ja jollain tavoin tekemisissä maatalouden kanssa. Muutamien tehtaiden taustalla on ollut osuusmeijeri tai teurastamo.

Alku Karjalan kannaksella

Viipurin Maataloustukku Oy:n johtaja **Johan Fredrik (Hannes) Seppälä** oli saanut ajatuksen perunatärkkelystehtaan perustamisesta, kun hän Saksassa Stuttgartin Maatalouskorkeakouluopin-
toijensa aikana 1920-luvulla oli tutustunut saksalaiseen perunatärkkelysteollisuuteen.

Perunajauhotehtaan suunnittelu kohtasi aluksi vaikeuksia, mutta vuonna 1929 Viipurin pitäjän Talissa aloitti perunajauhotehdas, jossa Kannaksen viljelijät olivat Seppälän tukena ja myös tehtaan osakkaina. Tehdas ehti toimia Talissa kymmenen vuotta, ja viimeinen käyntikausi oli talvisodan

Toimitusjohtaja Hannes Seppälä tutkimassa jauho-
näytteitä 1930-luvulla. (Kuva. Tärkkelysperuna 10
(1983), 1)

Hannes Seppälä 1891–1942

Johan Fredrik (Hannes) Seppälä kuului vuosisataiseen akaalaiseen sukuun, jonka juuret olivat vahvasti talonpoikaiset. Hän syntyi Akaan Varasniemen Seppälän tilalla 1891. Hän oli ensin erään suuryhtiön maatalaosaston johtajana. Jo 1920-luvulla hänellä oli ajatuksia esimerkiksi turpeen hyödyntämiseen liittyvistä teollisista projekteista. Hannes Seppälällä oli esillä myös mallasohran käyttö sekä viljelytekniiset ja -poliittiset kysymykset.

Pyrkimykset laajemman tiedon saavuttamiseen veivät Seppälän neljäksi vuodeksi Saksaan Stuttgartin Maatalouskorkeakouluun. Palattuaan Saksasta Seppälä perusti Viipuriin Maataloustukku Oy:n, jonka johtajana hän toimi.

kynnyksellä 1939. Sotien jälkeen Talin tehdas siirrettiin vuonna 1949 Isokyrön Orismalaan, jossa toiminta päättyi vuonna 1983.

Ennakkoluulottomien kannakselaisisäntien ja Hannes Seppälän kaukonäköisyyden lisäksi perunatärkkelysteollisuuden käynnistymistä Viipurissa tuki se, että Karjalan kannas oli hyvää maatalousaluetta, samoin kuin nykyinen Etelä-Karjala. Siellä on hiukan lämpimämpää kuin muualla Etelä-Suomessa. Kun ympärillä ovat Suomenlahti, Saimaa ja Laatokka, alueella ei ole hallan vaaraa.

Kannaksen lisäksi Talin tehtaalle tuli perunaa myös Virosta. Sitä kuljetettiin lotjilla, ja kerrotaan, että niissä oli kaksi kantta. Yläkannella oli perunaa ja alakannella kieltolain aikana pirtua suomalaisille myyjille.

Karjalan kannaksen toinen perunajauhotehdas, Karjalan Peruna Oy perustettiin 1937. Tehtaan perusti Viipurin pitäjässä olevan Kokkalan kartanon omistaja **Harri Buttenhoff**. Jatkosodan aikana vuonna 1942 Buttenhoff siirsi tehtaan Nastolaan Takkulan kartanon alueelle, joka liitettiin vuonna 1956 Lahden kaupunkiin. Tehdas toimi vuoteen 1964 asti.

Perunajauhotehdas Hämeeseen

Talin tehtaan käynnistymisestä ehti kulua ainoastaan neljä vuotta, kun Hannes Seppälä otti seuraavan harppauksen ja vuonna 1933 perusti Hämeen Peruna Osakeyhtiön, jolle rakennettiin perunajauhotehdas Helsinki–Tampere rautatien varteen Vanajan kuntaan, Hämeenlinnan naapuripitäjään. Kun Vanajan kunta myöhemmin liitettiin Hämeenlinnan kaupunkiin, tehdas muuttui Hämeen Peruna Osakeyhtiön Hämeenlinnan tehtaaksi.

Hämeenlinnan tehtaan viimeinen perunatärkkelyksen valmistusvuosi oli 1974. Perunatärkkelyksen jatkojalostus jatkui 1980-luvun loppuvuosiin.

Seinäjoen perunajauhotehdas

Vuonna 1934 Seppälä perusti Seinäjoelle Pohjanmaan Peruna Oy:n. Tehdas sijaitsi Seinäjoen kauppalan luoteiskulman tehdasalueella Seinäjoen ja rautatien tuntumassa. Perunan hankinta-alue oli aluksi koko Etelä-Pohjanmaa ja myöhemmin Seinäjoen lähikunnat. Tehtaan toiminta päättyi 1973.

Turun perunajauhotehdas

Varsinais-Suomeen Hannes Seppälä meni vuonna 1935 perustamalla Turkuun Lounais-Suomen Peruna Oy:n. Tehdas rakennettiin Rantämäkeen Turku-Toijala radan lähelle. Tehtaan päähankinta-alue oli Aura, Karinainen, Lieto, Tarvasjoki ja Rusko. Tehtaan toiminta loppui 1971.

Kokemäen perunajauhotehdas

Hannes Seppälä oli vielä mukana vuonna 1941, kun Kokemäelle perustettiin Satakunnan Peruna Oy. Yhtiön ensimmäinen käyntikausi oli 1942. Tehtaan nimi muuttui 1969 Hämeen Peruna Osakeyhtiön Kokemäen tehtaaksi ja edelleen vuonna 1993 Raision yhtymän perunatärkkelysteollisuuden Kokemäen tehtaaksi. Vuonna 1999 tehtaasta tuli nykyinen Finnamyl Oy, ja se on yksi maamme kolmesta toimivasta tehtaasta.

Vuoden 1970 jälkeen Kokemäen tehdasta on uudistettu, ja samalla kapasiteetti on parantunut. Vuonna

Perunan vastaanottoa juuri valmistuneella Hämeenlinnan tehtaalla syksyllä 1933. (Kuva: Enok Rytönen. Kuva kuuluu Hämeenlinnan historiallisen museon kokoelmiin.)

1970 kapasiteetti oli alkuvuosiin verrattuna kolminkertainen, vuonna 1980 kuusinkertainen, 17-kertainen vuonna 1990 ja 30-kertainen vuonna 2000.

Viljelypääällikköinä ovat toimineet Sakari Yli-Pohja 1973–1974, Ensio Ala-Tuori 1974–2008 ja 2009 alusta Veli-Pekka Suni.

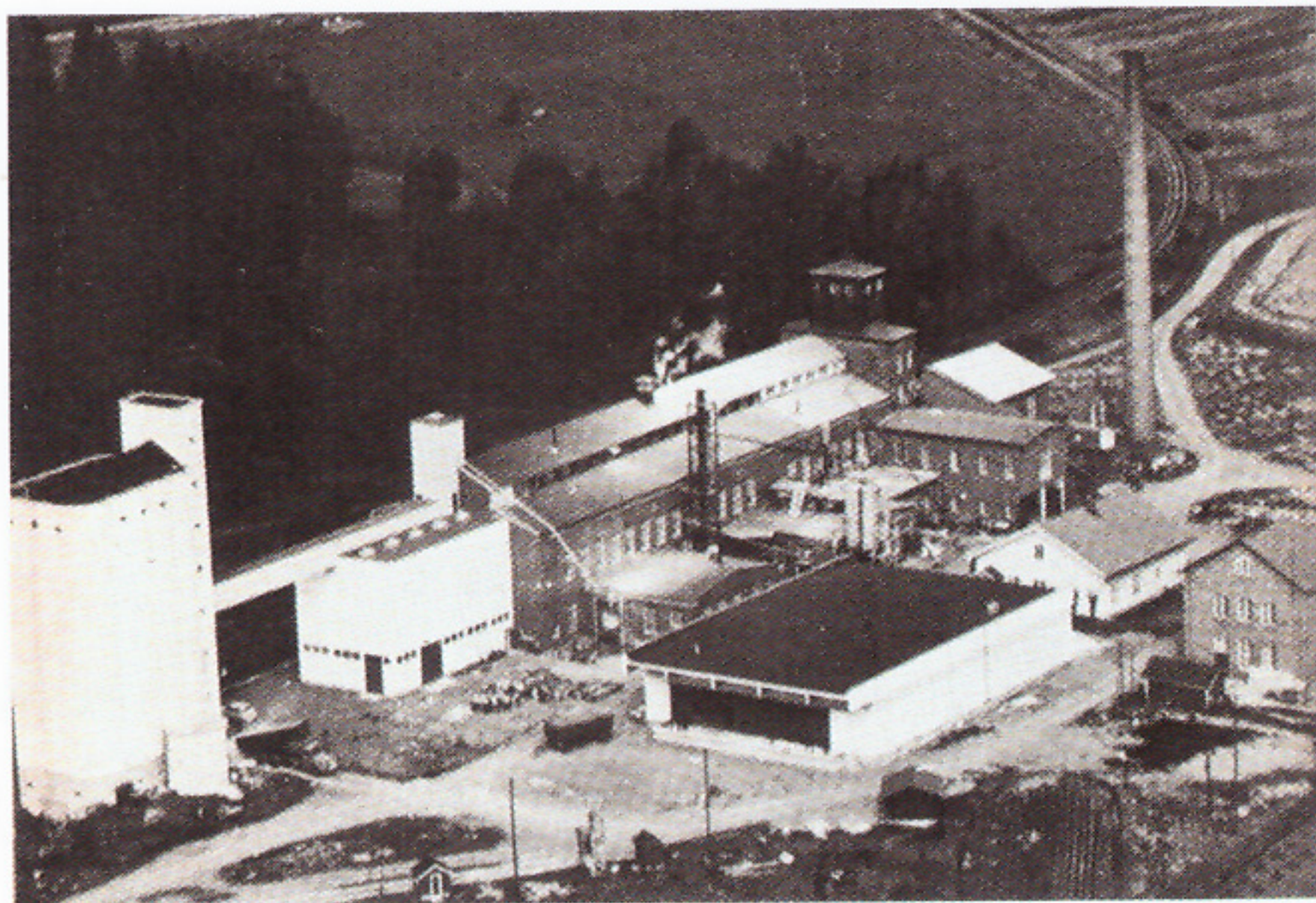
Hankinta-alueena oli aluksi Köyliö ja Kokemäki. Nykyisin päähankinta-alueeseen kuuluu lisäksi Nakkila, Ulvila Vampula, Pori ja Harjavalta.

Jokioisten siirappitehdas

Aikanaan Suomen tunnetuin liikemies Alfred Kordelin omisti Jokioisten kartanot, joiden pinta-ala oli yhteensä 36 000 ha. Vuonna 1898 hän perusti kartanoiden yhteyteen siirappitehtaan. Tarkoituksena oli jalostaa kartanoissa tuotetusta perunasta rehua lypsykarjalle ja tärkkelyssiirappia Suomen elintarviketeollisuudelle. Viime vuosisa-

Kokemäen tehdas (Kuva Finnamyl Oy)

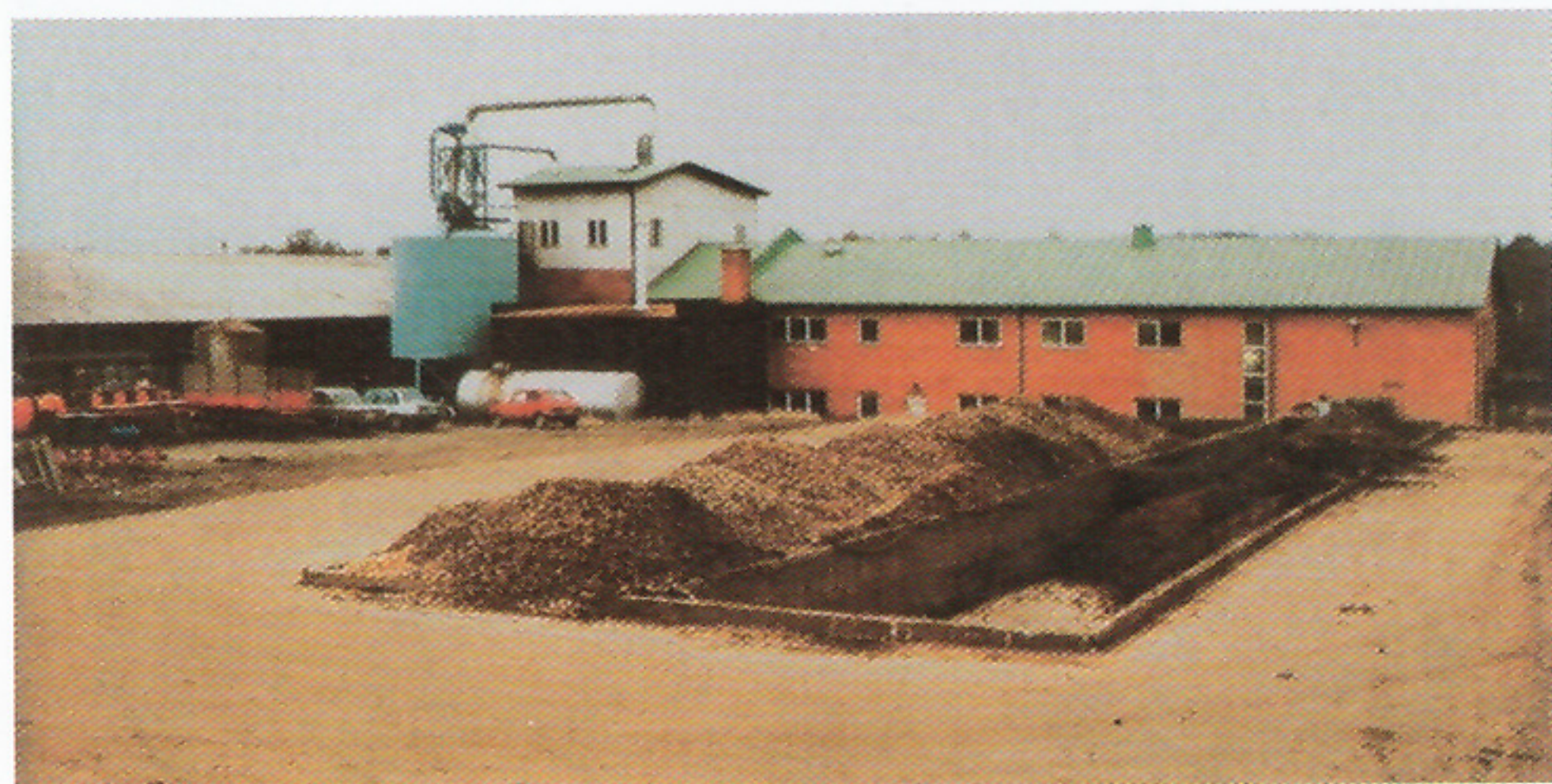

Jokioisten siirappitehdas (Kuva Tärkkelysperuna 5 (1978), 4)

dan alkuvuosina tehdas valmisti myös juurikkaista toppasokeria ja kartanon meijerin herasta laktoosia. Myöhemmin peruna korvattiin Venäjältä tuodulla maissilla.

Alfred Kordelin omisti myös Lammilla Mommilan kartanon, jonka lähellä venäläiset matruusit murhasivat hänet marraskuussa 1917. Omaisuus siirtyi yleishyödyllisiin tarkoituksiin, ja Jokioisten kartanoiden omistajaksi tuli valtio. Siirappitehtaan osti pankkiiriliike Waldemar von Bonsdorf & Co. Vuonna 1925 tehdas siirtyi Eero ja Vilho Koskelon omistukseen. Perunaa käytettiin Koskeloiden aikana osittain, mutta maissi oli edelleen pääasiallinen raaka-aine. Maissin tuontitullia korotettiin voimakkaasti 1960-luvun lopulla. Tämä aiheutti ongelmia tehtaalla, ja se jouduttiin myymään.

Vuonna 1971 Hämeen Peruna Oy osti tehtaan, ja perunaa alettiin käyttää raaka-aineena aiempaa enemmän. Vuodesta 1978 raaka-aineena käytettiin ainoastaan ohraa. Seuraavana vuonna Hämeen Peruna Oy ja Lännen Tehtaat Oy perustivat Suomen Nestesokeri Oy:n, jolle Jokioisten siirappitehtaan toiminta siirtyi.

Järviseudun Peruna Oy (Kuva Tärkkelysperuna 13 (1986), 4)

Suomen Sokeri tuli osakkaaksi vuonna 1981 ja myöhemmin omistajaksi. Sata vuotta jatkunut siirapin tuotanto loppui 1998, mutta tehdas toimii edelleen harjoittaen nykyisin isoglukoosin, β -amylaasin ja ohravalkuaisrehun tuotantoa.

OTK:n perunajauhotehdas

OTK perusti vuonna 1933 Tampereelle Perunajauho- ja mallastehdas Peruna Oy:n. Ollessani vuonna 1957 Tampereella Ahlmanin maamieskoulussa tein kesäharjoittelun Tampereen Epilässä Kaarilan kartanossa. Sieltä vietiin osa perunasadosta Tampereen tehtaalle.

Tehdas siirrettiin Osuuskauppa Vaasanseudun johtajan vauhdittamana Vähäkyröön 1960. Tehtaalle tuli perunaa eniten Alahärmästä, seuraavina olivat Vähäkyrö, Lapua, Ilmajoki ja Kauhava. Hämeen Peruna osti tehtaan 1969 ja siirsi sen Alajärvelle.

Järviseudun Peruna Oy

Vimpeliläisten veljesten Yrjö ja Urho Niemen kotitalalta toimitettiin perunaa Seinäjoelle 1934 perustettuun Pohjanmaan Peruna Oy:n tehtaaseen. Vaikeat kuljetusyhteydet Järviseudulta Seinäjoelle synnyttivät heissä ajatuksen omaan tehtaaseen, ja he perustivat vuonna 1936 Järviseudun Peruna Oy:n.

Teknisen koulutuksen saanut Yrjö Niemi oli aluksi yhtiön itseoikeutettu toimitusjohtaja. Yrjö Niemen kuoleman jälkeen vuonna 1946 toimitusjohtajaksi tuli hänen veljensä Urho Niemi, jonka aikana useaan otteeseen uusittiin tehtaan laitteistoja ja kasvatettiin tuotantokapasiteettia. Nykyiselle sijaintipaikalle tuotanto- ja varastotilat rakennettiin 1964–1968. Yrjö Niemen poika Pekka Niemi tuli tehtaan johtoon 1967 ja vuonna 1997 hänen poikansa Kari Niemi.

Vuosina 1973–1974 Järviseudun Peruna Oy laajeni ruokaperunateollisuuteen, kun rakennettiin ranskanperunatehdas. Ruokaperunateollisuusliiketoiminta myytiin vuonna 1999 Rasion Yhtymälle, ja perunatärkkelystehtaan viimeinen käyntikausi oli 2007.

Järviseudun Perunan viljelypäälliköksi tuli 1975 Matti Antila. Samal-

la hän toimi Lapuan Perunan viljelypäälikönä. Vuonna 1986 viljelypääliköksi tuli Martti Nurmela. Hän jäi eläkkeelle 1999, ja seuraajaksi tuli Eija Latvala noin vuodeksi. Syksyllä 2000 Ritva Mäkelä siirtyi toimistotehtävistä viljelypääliköksi, ja hän oli tässä tehtävässä vuoden 2006 loppuun.

Kauhajoen perunajauhotehdas

Vuonna 1937 Kauhajoen perunanviljelijät perustivat Kainaston Perunajauho Oy:n, mutta tehtaan toiminta keskeytyi muuttaman vuoden kuluttua. Vuonna 1959 tehdas jatkoi Kauhajoen Peruna Oy:n nimellä. Viljelijöiden lisäksi toiminnassa oli mukana Kauhajoen Osuusmeijeri. Tehtaan hankinta-alueena oli Kauhajoki, Teuva, Kurikka, Lapväärtti ja Isojoki. Vuonna 1974 Hämeen Peruna Oy osti tehtaan. Tehtaan toiminta päättyi vuonna 1987.

Tehtaan viljelypäälikönä toimi Heikki Lahti-Kala vuodesta 1974. Samalla hän hoiti Orismalan tehtaan viljelyasiat.

Isokyrön perunajauhotehdas

Viipurin Talin tehdas siirtyi evakkoon Isokyrön Orismalaan 1948. Yhtiössä mukana olleet viljelijät myivät osakkeensa pääomistajalle Hämeen Perunalle. Tehdas toimi Isokyrön Peruna Oy:n nimellä ja myöhemmin Pohjanmaan Peruna Oy:hyn kuuluen. Perunan hankinta-alueena oli Isokyrö, Ylistaro, Vähäkyrö, Alahärmä ja Ylihärmä. Tehtaan toiminta päättyi vuonna 1983.

Evijärvelle perunajauhotehdas

Vuonna 1948 Evijärven seudun perunanviljelijät perustivat yhtiön Evijärven Perunajauhotehdas Oy, ja perunajauhotehdas aloitti toimintansa samana vuonna. Viljelijät omistivat aluksi yhtiön kokonaan, mutta myöhemmin osakeantien kautta omistajaksi on tullut myös Itikka osuuskunta ja Atria Oyj. Näiden toimitusjohtajat ovat olleet yhtiön hallituksen puheenjohtajia. Viljelijät ovat kuitenkin edelleen yhtiön merkittävin omistajakunta. Vuonna 1997 yhtiön nimi muutettiin nykyiseen muotoonsa Evijärven Peruna Oy.

Toimitusjohtajina ovat toimineet Urho Latukka, Eemeli Jokela,

*Entinen Kauhajoen perunajauhotehdas talvella 2010
(Kuva Heikki Lahti-Kala)*

Antti Kotiaho ja Matti Söderkultalahti. Nykyinen toimitusjohtaja on Jorma Mäkelä.

Evijärven Peruna Oy on yksi nykyisin toimivista perunatärkkelystehtaista ja on tiettävästi maailman pohjoisin. Sen osuus maamme tärkkelyskiintöstä on 14 %.

Perunahankinta-alueena on Alahärmä, Lappajärvi, Kortesjärvi, Kauhava, Vimpeli ja Kalajoki.

Alavuden perunajauhotehdas

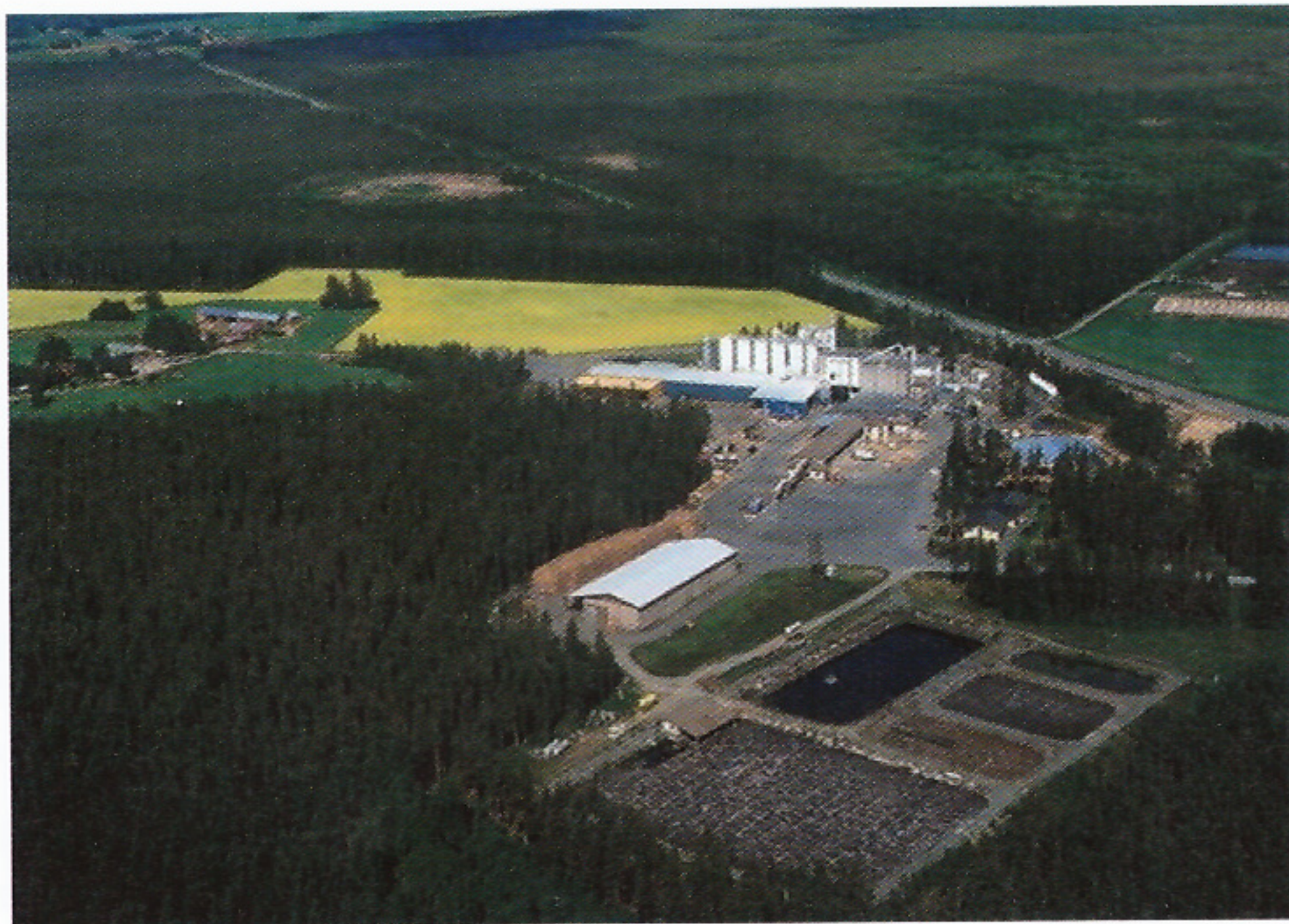
Vuonna 1950 perustettiin Alavuden Seudun Peruna Oy. Tehtaan johtajana toimi Hannes Sipilä. Sopimusviljelyä oli Alavudella, Kuortaneella, Peräseinäjoella, Töysässä ja Lehtimäellä. Myöhemmin tehdas toimi Alavuden Tehdas Oy:n nimellä. Vuonna 1971 perunatärkkelystuotanto loppui, ja kiintiö siirtyi olemassa oleville tehtaille.

Lapuan Peruna Oy

Vuonna 1951 perustettiin Lapualle Lapuan Peruna Oy, ja tehtaan ensimmäinen käyntikausi oli 1952. Perustajina oli noin 700 seutukunnan viljelijää ja

Evijärven Peruna Oy (Kuva <http://maps.google.fi>)

Lapuan Peruna Oy (Kuva Lapuan Peruna Oy)

muutama maataloustavarakauppa. Vuonna 1975 Lapuan Peruna Oy:öön fuusioitiin Kalajokilaakson Peruna Oy Ylivieskasta. Tämän jälkeen Järvisseudun Peruna Oy:n omistava Niemen suku omisti Lapuan Perunan osakkeista puolet. Vuonna 1988 Raision Yhtymälle tuli 50 % Lapuan Peruna Oy:n omistuksesta, kun Niemet myivät entisen Kalajokilaakson Peruna Oy:n osakekannan Raisioille. Seuraavana vuonna yhtiöstä tuli Raision Yhtymän tytäryhtiö.

Tehdas sijaitsi aluksi Lapuan keskustan tuntumassa, Lankilankosken huopatehtaan entisen värjäämön tiloissa. Vuonna 1981 saatiin uudet tehdas-tilat noin 5 km päähän keskustasta Lapuan Kiviniemen kylään. Samalla tehdasalueella toimii myös Kationi Oy, joka jalostaa perunajauhoa paperiteollisuuden liima-aineeksi.

Lapuan Perunan ensimmäinen toimitusjohtaja oli Kalle Kahila Kokemäeltä. Vuonna 1961 johtajak-

si tuli Pentti Lahdensuo, ja vuonna 1970 tuli johtoon Jarkko Talvitie. Vuosina 1989–1993 toimitusjohtajana oli Esa Antila. Ilmo Lannetta toimi johdossa 1993–1995. Vuodesta 1996 toimitusjohtajana on ollut Ossi Paakki.

Tehtaan viljelypäällikkönä oli Matti Antila 1975–1986. Huhtikuusta 1986 alkaen tässä tehtävässä on toiminut Arto Sillanpää.

Lapuan Perunan tärkeimpään hankinta-alueeseen kuuluvat Alahärmä, Lapua, Kauhava, Alajärvi, Kauha-joki ja Nurmo. Lapuan tehdas kuuluu nykyisin toimiviin tehtaisiin.

Lappajärven perunajauhotehdas

Lappajärveläinen Toivo Peltola perusti Lappajärven perunatärkkelystehtas ky:n Lappajärveltä Evijärvelle johtavan joen varteen vuonna 1959. Tehtaalle tuli perunaa kotipitäjän lisäksi Kauhavalta, Alajärveltä ja Vimpelistä. Vuonna 1964 Hämeen Peruna Osakeyhtiö vuokrasi tehtaan ja osti sen seuraavana vuonna. Tehtaan toiminta loppui 1989. Toivo Peltola toimi koko toiminta-ajan tehtaan isännöitsijänä ja viljelyneuvojana.

Mikkelin perunajauhotehdas

Valkeakoskelainen Esko Sauli perusti Savon Peruna Oy:n Mikkeliin 1960. Tärkkelysperunan lisäksi tehdas hankki ruokaperunaa. Syksyllä 1964 tehdas meni konkurssiin.

Karstulan perunajauhotehdas

Vuonna 1961 perustettiin Karstulan Osuusmeijerin yhteyteen perunatärkkelystehtas. Perunaa hankittiin tehtaalle Karstulan lisäksi Saarijärveltä, Kyyjärveltä, Pylkönmäeltä ja Kannonkoskelta.

Tehdas toimi vuoteen 1972 asti, jolloin sen kiintiö siirtyi Perunajauhokeskus Oy:lle. Kevättalvella 1971 oli meijerillä avoinna maidon ja perunan hankintamiehen paikka. Kun kysyin Raimo Rajaojalta Hämeen Perunalta, millainen työpaikka se on, Raimo vastasi: ”Se on lopettava tehdas, tule Hämeen Perunalle.” Siitä alkoi työni tärkkelysteollisuudessa.

Lappajärven tehdas (Kuva Tärkkelysperuna 5 (1978), 4)

Ylivieskan perunajauhotehdas

Vuonna 1961 Niemet perustivat Ylivieskaan Kalajokilaakson Peruna Oy:n. Vuonna 1975 se fuusioitiin Lapuan Perunaan. Samalla Pekka Niemi tuli mukaan Lapuan Perunan toimintaan. Tehtaan tärkeimmät hankintapaikkakunnat olivat Ylivieska, Alavieska, Kannus ja Oulainen.

Alajärven perunajauhotehdas

Hämeen Perunan Alajärven tehtaan toiminta alkoi vuonna 1969, kun Vähäkyrön tehdas siirrettiin Alajärvelle. Alajärvi oli tuolloin Suomen suurin perunanviljelykunta. Sopimusviljelyä oli lisäksi Kuortaneella Lehtimäellä ja Soinissa. Tehtaan viljelypääallikoksi tuli Martti Nurmela vuonna 1973. Tehtaan toiminta päättyi 1984.

Kotkan perunajauhotehdas

Suomen Sokeri Oy lopetti Kotkasta Itä-Suomen Raakasokeritehtaan ja osti Helsingistä 1971 Prestoperuna Oy:n. Sillä oli ranskanperunatuotantoa, joka siirrettiin entisiin raakasokeritehtaan tiloihin Kotkan Korelassa. Samalla Kotkan tehtaan nimi muuttui Prestoperunaksi.

Kotkassa oli ruokaperunatuotantoa vuodesta 1968. Vuonna 1974 tuotanto vaihtui perunatärkkelykseksi, kun sen vuoden ruokaperuna-Bintjen sato käytettiin kahden kuukauden varastoinnin jälkeen tärkkelystuotantoon, ja ruokaperunan sopimusviljely loppui. Vuonna 1982 tehtaan nimeksi tuli Suomen Nestesokeri Oy Korelan tehdas ja 1989 Cultor Suomen Sokeri Oy Korelan tehdas. Raision Yhtymä osti 1990 tehtaan toiminnot, ja sopimusviljelijät siirtyivät Rengon ja Lapuan tehtaille.

Tehtaan viljelypääallikkona toimi Edvard Bask kuolemaansa 1982 saakka. Hänen jälkeensä viljelypääallikoksi vuonna 1983 tuli Hans Nyqvist.

Kotkan tehtaan hankinta-alue oli laaja. Sopimusviljelyä oli Itä-Uudellamaalla, Kymenlaaksossa, Lappeenrannan seudulla, Savonlinnan ympäristössä sekä Mikkelin ja Varkauden seudulla. Suurin sopimusmäärä oli Joroisissa. Siellä on laajat kivetömät pellot, joita järvet ympäröivät, joten hallat ovat alueella harvinaisia.

Käyttöpääallikko Esko Väliaho ja viljelypääallikko Martti Nurmela odottelevat lätäkköjen keskellä syksyn 1974 perunakuormia Alajärven tehtaan pihalla.
(Kuva Seppo Järvinen)

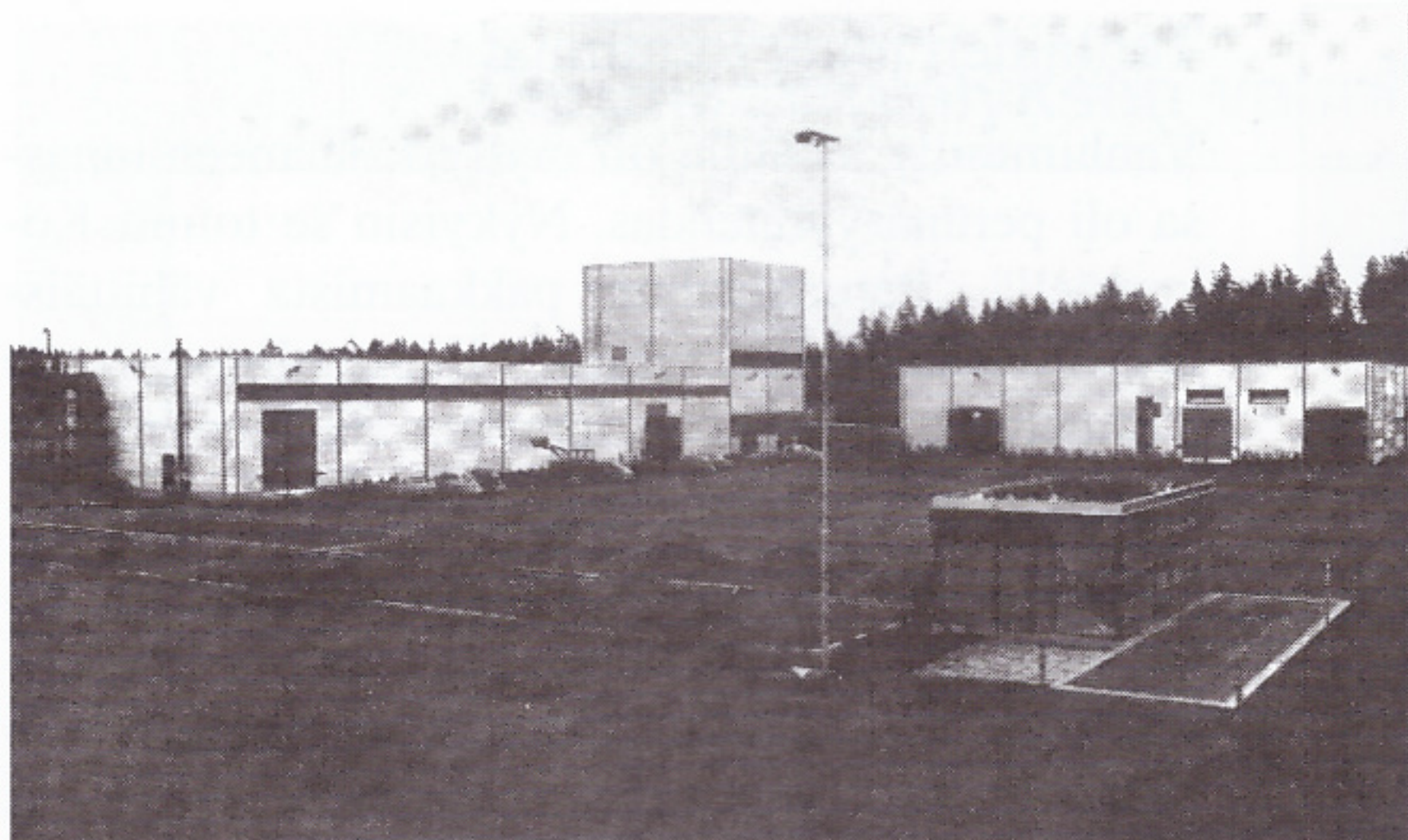
Kotkan tehtaalla oli laajat koekentät ja täydellinen siementuotanto, sillä tiloilla ei ollut omaa siemenviljelyä.

Rengon perunajauhotehdas

Hämeen Peruna rakensi 1975 Renkoon uuden tehtaan Hämeenlinnan tilalle. Sen kapasiteetti oli suurempi, ja sopimusviljelyä lisättiin. Suurimmat sopimusviljelypaikkakunnat olivat Renko, Loppi, Lammi, Hauho, Tuulos, Pälkäne, Asikkala ja Tammela.

Entinen Korelan tehdas nykyasussaan (Kuva <http://maps.google.fi>)

Rengon tehdas (Kuva Tärkkelysperuna 10 (1983), 1)

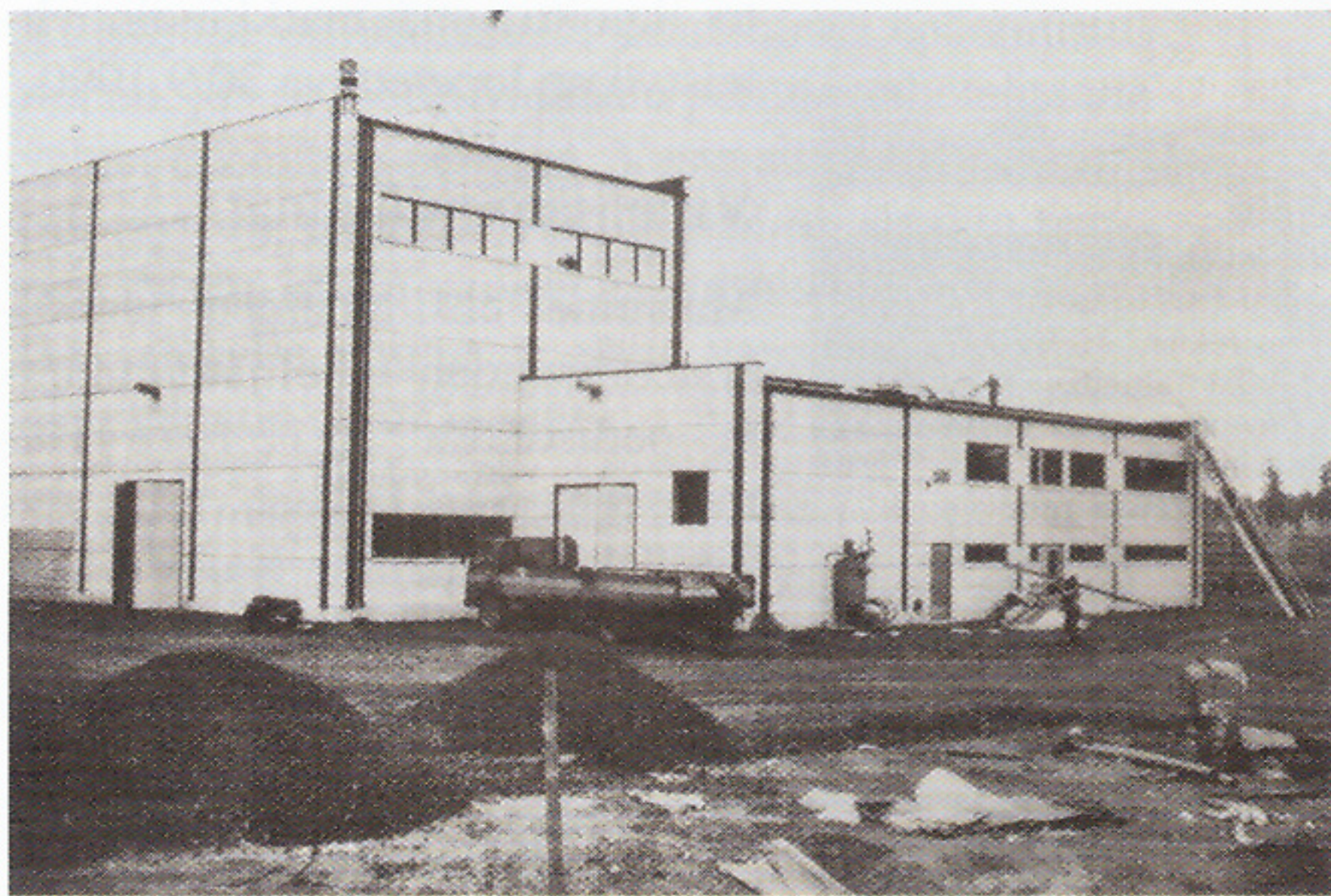
Rengon tehtaan viljelyasiat hoidettiin aluksi Hämeenlinnan konttorin viljelyosastolta. Vuonna 1980 viljelypäälliköksi tuli Pentti Salonen, 1985 Jukka Santa-Paavola ja Seppo Järvinen vuonna 1989.

Tehtaan toiminta päättyi vuonna 1991.

Alahärmän perunajauhotehdas

Järviseudun Peruna Oy suunnitteli 1980-luvun alkupuolella Alahärmään uutta perunatärkkelystehtasta. Hämeen Peruna tuli mukaan Alahärmän Tärkkelys Oy:öön. Tehtaan toiminta alkoi 1984 Hämeen Perunan johdolla. Vuonna 1986 tehtaan nimeksi muuttui Hämeen Peruna Oy Alahärmän tehdas. Tehtaan toiminta päättyi vuonna 1990.

Tehtaan hankinta-alueena oli Alahärmän lisäksi Jepua ja Vöyri. Tehtaan viljelypäällikkönä aloitti Martti Nurmela 1984. Hänen jälkeensä tehtävään tuli 1986 Kalevi Hanhimäki.

Alahärmän tehdas rakennusvaiheessa (Kuva Tärkkelysperuna 10 (1983), 1)

Hämeen Peruna Osakeyhtiö

Vuonna 1940 Hämeen Peruna Osakeyhtiön keskuskonttori siirrettiin Viipurista Hämeenlinnaan, jossa se oli vuoden 1993 alkupuolelle. Yhtiön perustamisesta alkaen johtajana ollut Hannes Seppälä kuoli 1942. Johtajaksi tuli U. J. Lensu, joka oli tässä tehtävässä vuoteen 1948. Hänen jälkeensä johtajana toimi Hannes Seppälän leski Helmi Seppälä ja vuodesta 1961 lähtien vuoteen 1984 Pertti Niemistö.

Raimo Rajaoja aloitti Hämeen Perunan pääkonttorilla viljelypäällikön tehtävät 1965. Hänen jälkeensä viljelypäälliköksi tuli Ilmo Lannetta vuonna 1980. Hänen aikanaan toimen nimi muuttui viljelyjohtajaksi, ja tehtaiden viljelyneuvojista tuli viljelypäälliköitä. Kun Ilmo Lannetta nimitettiin Hämeen Perunan johtajaksi 25.11.1985, Ossi Paakki tuli yhtiön hankintapäälliköksi.

Yhtiön eri tehdasyhtiöitä keskitettiin niin, että 1969 lähtien Hämeen Peruna Osakeyhtiöön kuuluivat Etelä-Suomen tehtaat. Etelä-Pohjanmaan tehtaat kuuluivat Pohjanmaan Peruna Oy:öön. Vuonna 1984 Pohjanmaan Peruna Oy liitettiin Hämeen Peruna Osakeyhtiöön. Vuonna 1989 nimi muuttui Hämeen Peruna Oy:ksi.

Raision Yhtymä mukaan perunatärkkelystuotantoon

Vuonna 1984 Raision Yhtymä osti Hämeen Peruna Osakeyhtiön. Kauppaan kuului yhtiön 6 tehdasta: Hämeenlinna, Renko, Kokemäki, Kauhajoki, Alajärvi ja Lappajärvi. Yhtiön toiminta jatkui entisellään, mutta Raisio nimitti toimihenkilön, jolle perunatärkkelysasioita raportoitiin. Hämeenlinnassa toimi johtajana Teppo Tammi. Seuraavana vuonna tehtävässä aloitti Ilmo Lannetta, ja hän jatkoi vuoteen 1993, jolloin siirtyi hoitamaan Raision perunatärkkelysteollisuutta Lapuan Perunan tiloihin.

Vuonna 1989 Lapuan Peruna Oy tuli Raision tytäryhtiöksi. Vuodesta 1991 lähtien Raisiolla oli kaksi tehdasta: Raision Yhtymän perunatärkkelysteollisuus Kokemäki ja Lapuan Peruna Oy. Vuonna 1999 Kokemäen tehdas muuttui Finnamyl Oy:ksi.

Tärkkelysperunan tuottajahinnat 1955–2005

Vuosi	Hinta /tärkkelys-kg	Rahanarvo- kerroin	Nykyarvo €/tärkkelys-kg
1955	45,00 mk	0,02940	1,32
1960	58,62 ”	0,02030	1,19
1965	0,69 ”	1,57030	1,08
1970	0,80 ”	1,25610	1,00
1975	1,47 ”	0,71240	1,05
1980	2,00 ”	0,42960	0,86
1990	3,13 ”	0,22400	0,70
1995	2,50 ”	0,20120	0,50
2000	2,64 ”	0,18630	0,49
2005	0,43 euroa	1,04310	0,45

Tuottajahinnat ovat tehtaan perushintoja. EU-kauden hintoihin on lisätty tärkkelysperunan viljelijöille tulevat tuet. (SI)

Ciba Specialty Chemicals Oy perunatärkkelystuotantoon

Vuonna 2004 Raision Yhtymä myi paperikemikaaleja valmistavan tytäryhtiönsä sveitsiläiselle Ciba Specialty Chemicals -yhtiölle. Kauppaan sisältyivät myös Finnamyl Oy ja Lapuan Peruna Oy.

Ciballa on monipuolista teollisuutta eri puolilla maailmaa. Tällä kaupalla se sai yhtiöönsä perunatärkkelystuotantoa, mitä sillä ei ollut aiemmin. Finnamylin ja Lapuan Perunan myötä Ciban osuus Suomen tärkkelyskiintiöstä on yhteensä 86 %.

Hämeen Peruna Oy:n keskuskonttori Hämeenlinnassa 1980-luvun lopussa
(Kuva Tärkkelysperuna 15 (1988), 4)

Tehtaiden muut toiminnot

Vanhimmilla tehtailla oli myllyjä. Hämeenlinnassa oli perunaryynitehdas. Nykyisin se toimii Kokemäellä. Perunajauhon pakkaamista vähittäismyyntipakkauksiin tehtiin Hämeenlinnassa ja Vimpelissä. Toiminnan loputtua Hämeenlinnassa perunajauhon pakkaus siirtyi Kokemäelle.

Tärkkelyksen jatkojalostus paperiteollisuuteen alkoi Hämeenlinnassa Miemalan koetilan kiinteistössä. Sieltä se siirtyi Hämeenlinnan tehtaalle, kun tärkkelyksen valmistus siirtyi Renkoon. Myös Lappajärven tehtaalla on jatkojalostettu perunatärkkelystä paperiteollisuuden liima-aineiksi. Mikkeliässä oli ruokaperunan pakkaustoimintaa.

Perunajauhokeskus Oy

Vuonna 1960 oli hyvä perunasato, ja tehtaat valmistivat perunajauhoa kolmen vuoden kulutuksen verran. Seurauksena oli kilpamyyntiä, hintojen alenemista sekä muutamien tehtaiden toiminnan loppuminen.

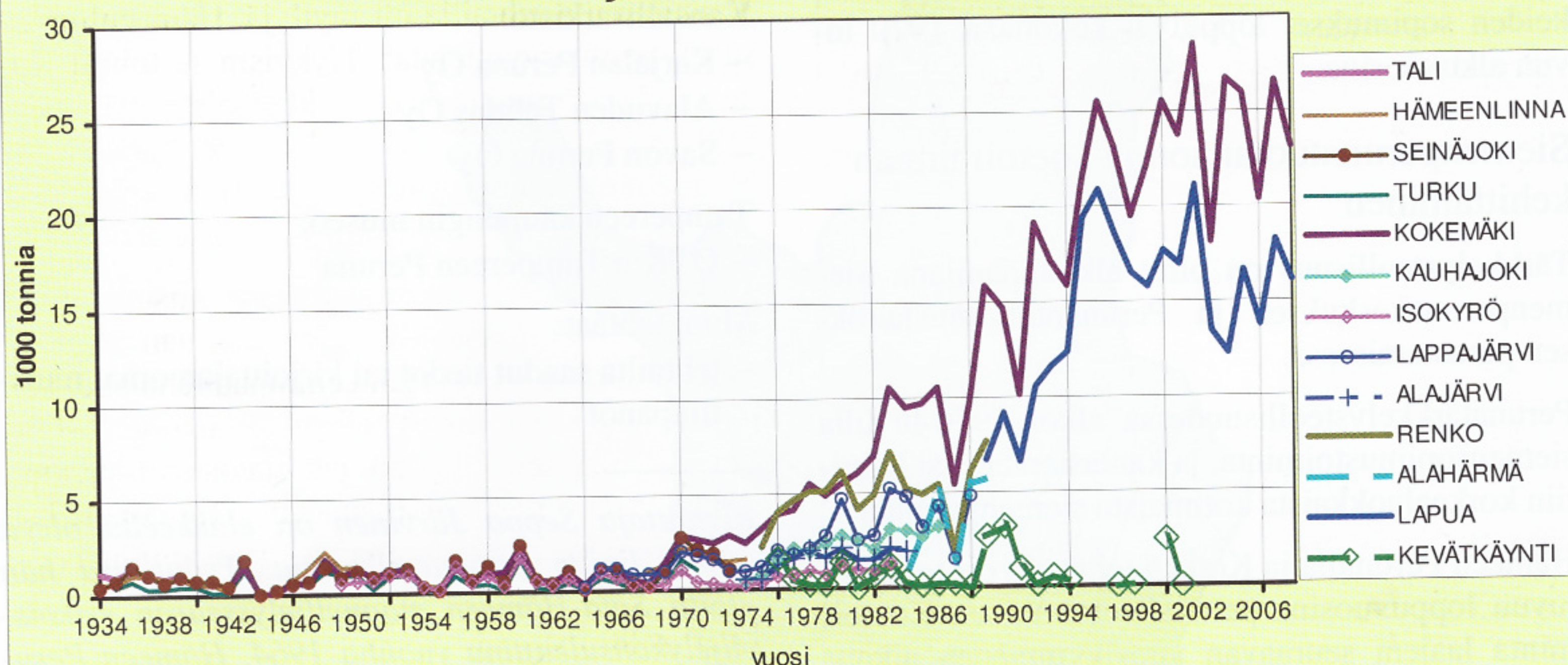
Vuonna 1966 12 tehdasta perusti yhteisen myyntiyhtiön Perunajauhokeskus Oy. Osakastehtaita olivat aluksi Alavuden, Evijärven, Hämeen Perunan, Järviseudun ja Kalajoen, Karstulan, Kauhajoen ja Lapuan tehtaat. Osa tehtaista lopetti toiminnan tai siirtyi toisen tehtaan omistukseen. Perunajauhokeskuksen loppuvaiheessa mukana oli neljä tehdasta.

Perunajauhon myynti vaihteli, keskimäärin se oli noin 9 milj. kg. 1970 luvulta lähtien tehtaiden valmistusmäärät kasvoivat, kun perunajauhoa alettiin toimittaa jatkojalostettuna paperiteollisuuden liima-aineeksi. Kilpailuvirasto ilmoitti, että markkinointiyhteistyö on lopetettava 30.9.1990.

Viljelijätoimikunnat

Maamme ensimmäinen tärkkelysteollisuuden viljelijätoimikunta perustettiin 10.12.1971 Hämeeseen. Sen jälkeen niitä tuli muillekin tehtailla. Kaikilla nykyisillä tehtailla on viljelijätoimikunta. Toimikuntien tehtävänä on toimia viljelijäkunnan edustajana sopimusviljelyasioissa.

Perunatärkkelyksen valmistus 1934-2008

Hämeen Peruna Oy:n, Raision Yhtymän ja Ciban eri tehtaiden perunatärkkelyksen valmistusmäärät 1934–2008

Perunan hankinta tehtaille

Alkuvaiheessa perunoita tuli hevoskyydeillä ja yleisesti säkkitavarana. Perunaa tuli tehtaille hevos- ja autokuljetuksen lisäksi myös junalla, sillä ensimmäiset tehtaat olivat radan varressa.

Hämeenlinnan tehtaan käyttöpäällikkö Martti Oksanen kertoi, että jatkosodan aikana tehtaille tuli perunaa myös Virosta laivalla Kotkaan ja Helsinkiin. Satamista peruna tuli tehtaille junilla.

Tehtaille tulevan perunan määrä riippui vuotuisesta perunasadosta. Kun oli pulavuosi, perunaa saatiin huonosti. Ruuhkavuotena puolestaan viljelijät vei niille tehtaille, minne sattuiivat kuorman saamaan. Alkuvuosikymmeninä toimitusmäärissä olikin suuria vaihteluita.

Viljelijälle oli oikeastaan aikamoinen epäonnistuminen, jos se joutui viemään perunajauhotehtaille vähän enemmän perunaa. Vasta sitten, jos varasto tuli täyteen, tehtaille vietiin ihan oikeatakin perunaa. Myös hyvin rupiset ja ruttoiset perunat vietiin tehtaille, mutta ei sinne vapaaehtoisesti mitään kunnon perunaa viety.

Tehdas maksoi perunasta kuorman painon mukaan. Vasta 1950-luvulla tärkkelyspitoisuus alkoi vaikuttaa hintaan. Syksyllä tehdas ilmoitti käyntikauden alkamisen ja perunan hinnan.

Alussa ei perunasta tehty mitään sopimuksia, tai perunan hankinta tapahtui kauppojen välittämien sopimusten kautta. Liikkeiden osuuksia perunatoimituksissa kuvaavat suhdeluvut: SOK 7, Kesko 5,

OTK 1, Hankkija 1 ja Tuko 1. Kaupat saattoivat myydä tavaraa viljelijöille ja ottivat maksun perunatileistä. Myöhemmin tuli myös suoria viljelysopimuksia. Perunan hankintaohjeissa vuonna 1954 neuvottiin ottamaan ensinnä vastaan vapaata perunaa ja myöhemmin sopimusperunaa, koska viljelysopimukset ovat pitävämpiä. Vasta Raimo Rajaojan aloitettua 1965 Hämeen Perunan viljelypää-

Haamuviljelyä...

Suoria viljelysopimuksia viljelijöiden kanssa oli vielä 1960-luvulla vain muutama jokaisella tehtaalla. Keskusliikkeiden kanssa oli viljelysopimuksia tai eräänlaisia viljelykiintiöitä, ja niiden todenperäisyys selvisi hyvin nopeasti Raimo Rajaojallekin heti työuran alussa.

”Silloin suorat viljelysopimukset olivat suuruusluokkaa 5 000-10 000 kiloa perunaa, ja eräällä hämäläisellä osuuskaupalla oli sadan tonnin sopimus. Sopimuksessa oli kaksi viljelijää, joilla kummallakin oli 50 tonnin kiintiö. Viljelijät oli myös aina mainittu keskusliikkeiden tai kauppa-liikkeiden sopimuksissa.” Rajaoja jatkaa, kuinka ”lähti tällaisia suurviljelijöitä tapaamaan. Kyseli ihmisiltä, että missähän tällainen tila on, eikä kukaan tiennyt.” Hän jatkaa kertomustaan, että ”meni sitten sinne sopimuksen tehneeseen kauppaan ja kysyi näitä kyseisiä viljelijöitä. Myyjät sanoivat, että ne onkin nyt tuolla takapihalla. Tämä toinen oli heidän kuorma-autokuski ja toinen sen apumies. Kummallakaan ei ollut maati-laa ollenkaan.”

Paavo Kuisma

likkönä sopimusviljely muuttui suoraan viljelijöiden kanssa tehtyihin sopimuksiin. Kauppaliikkeiden sopimukset loppuivat kokonaan 1970-luvun alkuvuosina.

Siemenperunatuotannon ja koetoiminnan kehittäminen

Tärkkelysteollisuus on ollut alkuunpanijana Siemenperunakeskuksen ja Perunantutkimuslaitoksen perustamisessa.

Perunatärkkelysteollisuudessa alkoi 1970-luvulla siemensopimustoiminta, ja kantasiemeneksi haluttiin korkealuokkaista kotimaista siemenperunaa.

Hämeen Perunalla ja Kotkan tehtaalla oli jo 1960-luvun loppuvuosina perunakoetoimintaa. Koetoiminta laajeni seuraavan vuosikymmenen aikana hyvin mittavaksi, ja tarve sen edelleen kehittämiseen sai alulle Perunantutkimuslaitoksen perustamisen 1980-luvun alussa.

Tietolähteet

Kansallisarkisto:

- Karjalan Peruna Oy
- Alavuden Tehdas Oy
- Savon Peruna Oy

Tampereen kaupungin museo:

- OTK:n Tampereen Peruna

Muut tehtaat:

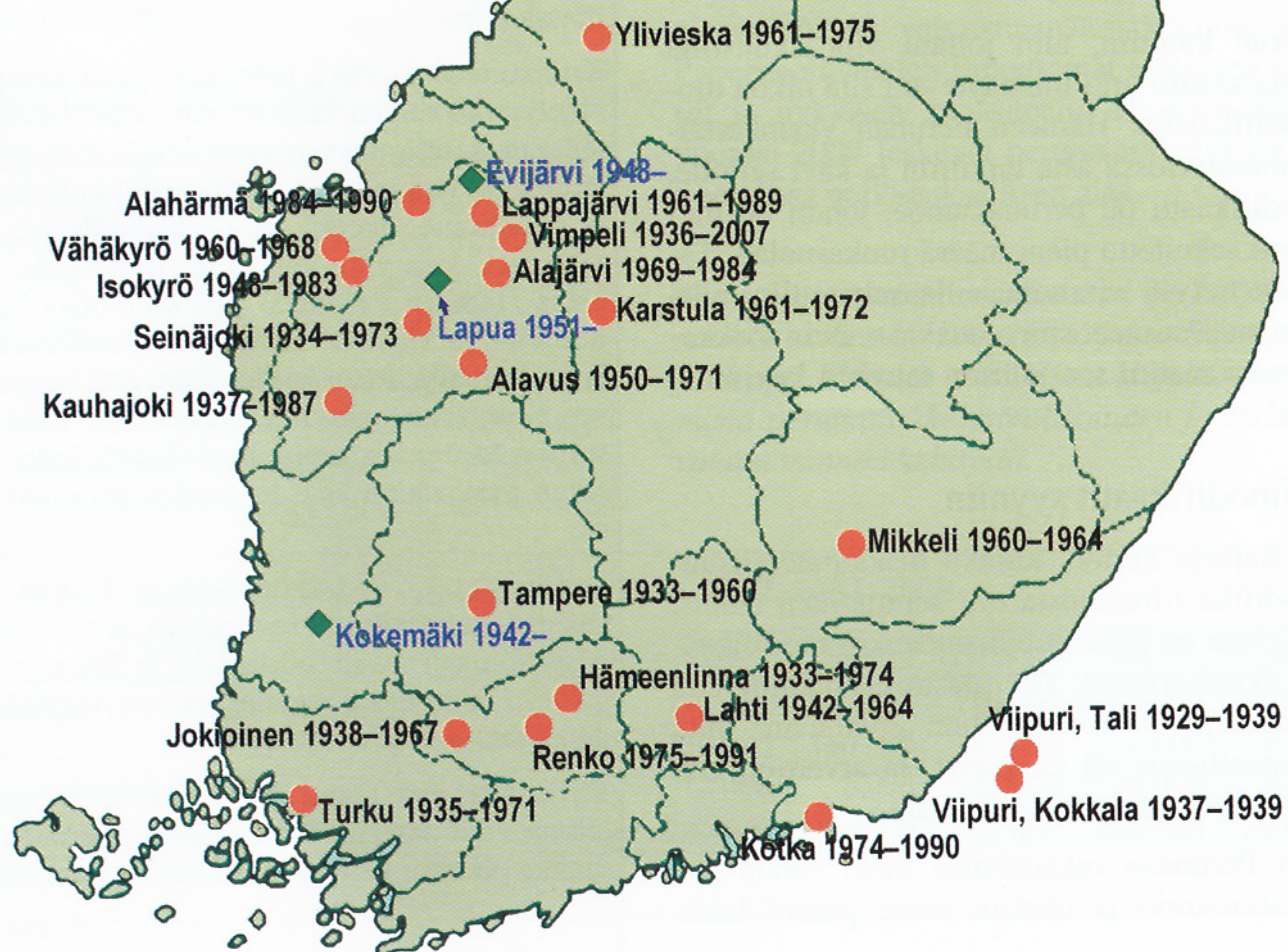
- tehtailta saadut tiedot tai kirjoittajan omat muistiinpanot

Kirjoittaja Seppo Järvinen on eläkkeellä oleva pitkän linjan perunavaikuttaja. Työuransa hän aloitti Sata-Hämeen maanviljelysseuran erikoisviljelykonsulenttina vuonna 1964. Hämeen Perunassa Seppo Järvinen oli kenttäpäällikkönä, neuvontapäällikkönä ja viljelypäällikkönä 1971–1991. Tämän jälkeen Seppo Järvinen oli ProAgria Hämeen maaseutukeskuksessa perunaneuvojana vuoteen 2003, jolloin jäi eläkkeelle.

Perunatärkkelystehtaat

◆ toimiva tehdas

● entinen tehdas

Perunajauhosta paperiteollisuuden modifikaateiksi

Paavo Kuisma

Perunatärkkelyksen kulutus oli 1970-luvun alkuun saakka kokolailla tasaista, suuruusluokkaa 10 miljoonaa kiloa vuodessa. Siitä noin puolitoista miljoonaa kiloa meni kiisselikäyttöön, elikkä vähittäiskauppaan perunajauhona myyntiin. Valtaosa, sellainen 6–7 miljoonaa kiloa meni makkarateollisuudelle, ja sitten oli pienempiä käyttäjiä: tulitikkuteollisuus, räjäytysaineteollisuus, lääketeollisuus, mutta paperiteollisuus ei ollut kuvioissa mukana millään lailla.

Liikkeelle lipsahduksesta

Paperiteollisuuden mukaantulo lähti liikkeelle oikeastaan makkarateollisuudesta. Raimo Rajaoja kertoo, kuinka yhtenä vuonna, ilmeisesti aivan 1960-luvun loppuvuosina, ruvettiin ihmettelemään, kun makkarateollisuuden ostomäärät suorastaan romahtivat. Jossain Hämeenlinnan seuralpiirien siviilitilaisuudessa Mensan tuotekehittelypöytäliikö oli lipsauttanut Hämeen Perunan toimitusjohtaja Pertti Niemistölle, että Mensa onkin nyt tuonut ulkoa perunatärkkelystä, ja se on aika paljon halvempaa. Kun Niemistö oli ihmetellyt, että siinä on tuontikielto päällä, eihän perunatärkkelystä voi tuoda Suomeen, hän oli sanonut, että juu, mutta modifikaatteja voi.

Tämä kun kuultiin, niin jollain vippaskonstillalla Mensasta saatiin urkittua näyte-erä sitä ulkoa tuotua modifikaattia. Hämeen Perunan yksinkertaisessa laboratoriossa asia tutkittiin ja kävi selville, että modifikaatti oli perunajauhoa, johon oli mekaanisesti sekoitettu pieni määrä ruokasuolaa. Tämä sitten tietysti viranomaisille selvitetiin, eikä ne sitten enää saaneet sitä tuodakaan. Niin makkarateollisuus saatiin sen jälkeen takaisin kuvioihin mukaan.

Tuontimodifikaatit syyniin

Raimo Rajaoja kertoo, kuinka makkarateollisuuden modifikaattituonnista tuli semmoinen ajatus, että onkohan ne paperiteollisuudenkin modifikaatit noin yksinkertaisia. Tullitilastoissa nähtiin, että modifikaatteja oli tuotu paljon enemmän, mitä makkarateollisuus oli käyttänyt, ja arvattiin, että sitä tulee myös paperiteollisuudelle.

Hämeen Perunaan rakennettiin uusi, vähän parempi laboratorio ja otettiin sinne pätevä labo-

Sopimusviljelyn alkuvaiheet

Hämeen Peruna Osakeyhtiössä asetettiin tavoitteeksi 1960-luvun puolivälissä saada perunan hankinta perustumaan suoriin viljelysopimuksiin, jotta perunan tulo saataisiin varmemmalle pohjalle. Alussa viljelysopimusten saaminen oli hyvin hankalaa, sillä viljelijät nauroivat ulos, kun taloissa käydessä ehdotti viljelysopimusta. Eihän nyt tuommoisesta ruveta sopimusta tekemään, kun hintasuhteet on tuollaiset. Siinä on täytyi tietysti ruveta miettimään, että miten tässä nyt oikein pääsisi eteenpäin.

Ensimmäinen ajatus tietysti oli se, että tärkkelysperunan satotasoa pitää saada ehdottomasti nostettua. Pitää saada näyttämään numerot semmoisilta, että viljelyssä on jotain järkeäkin. Satotasojen kehittämiseen alettiin etsiä uusia, tärkkelystuotantoon tarkoitettuja lajikkeita ja käynnistettiin tutkimuksia viljelytekniikan kehittämiseksi.

Toisena kohteena oli noston kehittäminen. Syksyksi 1966 Aatto Oksanen ky:n kautta tuotiin kolme Wühlmausia Hämeen Perunalle, ja niille otettiin vuokratukset. Kaksi niistä ajoi tässä Hämeenlinnan alueella, ja yksi oli Seinäjoen tehtaan alueella. Haluttiin sillä lailla saada nostoa helpommaksi ja samalla viljelijät näkemään, että nostoonkin on olemassa kone.

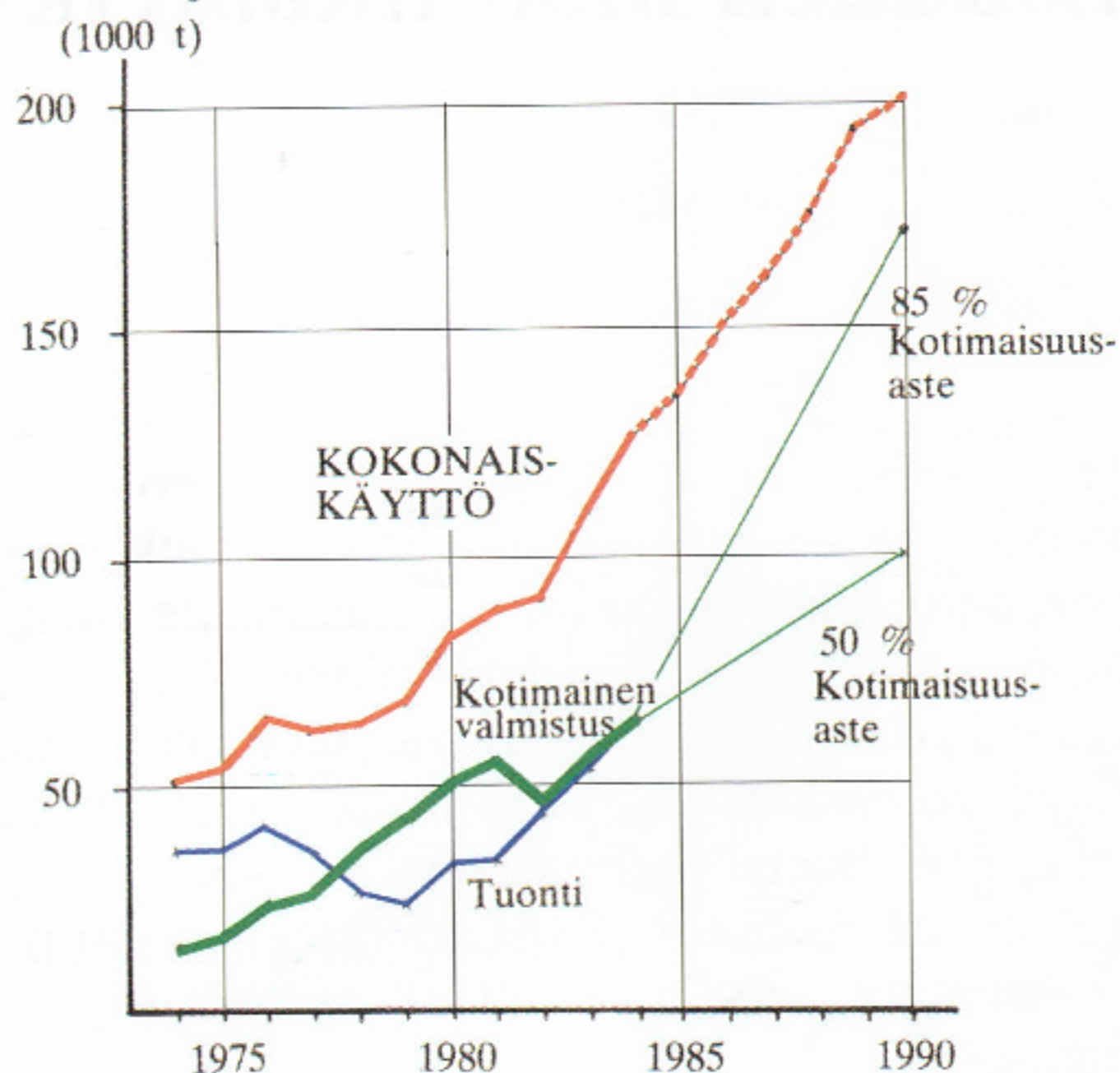
Kolmantena ja ehkä tehokkaimpana keinona tuli viljelytarvikkeiden tarjoaminen sopimusviljelijöille tehtaan kautta syksyn perunatiliä vastaan. Tämä lähti siitä, että vuonna 1967 varsinkin Pohjanmaalla punahome aiheutti, että viljelijöille tuli kauhea rahapula, kun vilja kelvannut mihinkään. Keksinkin ostaa Hämeen Perunalle pari miljoonaa kiloa lannoitteita, ja viljelijät saivat ostaa lannoitteita syyskuun hinnalla ilman korkoa niin, että he maksoivat sen seuraavan syksyn perunatilistä. Tällä saatiin suuri määrä uusia sopimusviljelijöitä, jotka pääosin sitten pysyivätkin siitä eteenpäin perunanviljelijöinä.

Lannoitteista viljelytarvikevälitys laajeni seuraavaksi rikkakasvitorjunta-aineisiin, kun Farmos rupesi tuomaan maahan Loroxia, ja Hämeen Peruna osti sitä niin, että jokainen sopimusviljelijä sai yhden hehtaarin Loroxit ilmaiseksi.

Voi sanoa, että Hämeen Peruna loi Suomeen sellaisen viljelykasvin kuin tärkkelysperuna. Siihen saakka oli ollut vain jäteperunan karräämistä.

Raimo Rajaoja

Tärkkelysten käyttö Suomessa

Tärkkelysten tuotanto, tuonti ja käyttö 1974–1984 sekä ennuste 1990 (Tärkkelysperuna 12 (1985), 1)

rantti. Hankittiin paperiteollisuuden käyttämiä modifikaatteja ja ruvettiin selvittämään, mitä ne oikein ovat. Rajaojan mukaan tämä tapahtui ihan 1970-luvun alussa.

Kävi ilmi, että eniten käytetyt modifikaatit olivat varsin yksinkertaisia, ja niitä pystytään koska hyvänsä tekemään Suomessakin. Seuraavaksi Hämeen Perunaan palkattiin Esa Lipponen, jonka tehtävä oli ensinnäkin selvittää paperiteollisuuden toiveita tärkkelysliimojen suhteen ja sitten ruveta myymään niitä sinne.

Paperiteollisuus käyttäjäksi

Ei paperiteollisuudella ollut mitään varsinaista motiivia käyttää pelkästään tuontitärkkelystä. Siellä ilmaistiin valmius kotimaisten modifikaattien käyttöön, jos kotimaasta saa samalla hinnalla ja yhtä hyvää.

Aika nopeasti opittiin tekemään kaikkein yksinkertaisimpia modifikaatteja. Niitä tehtiin muun muassa Miemalassa sekoittamalla perunatärkkelykseen mekaanisesti jotain kemikaalia. Sitten

tärkkelysmodifikaatteja ruvettiin tekemään Lap-pajärvellä vähän isommassa mitassa.

Paperiteollisuus sai kotimaiset perunatärkkelys-modifikaatit samalla hinnalla, millä se olisi saanut halvimmillaan tuolta maailmamarkkinoilta, sillä valtio maksoi erotuksen hinnanalennuskorvaukse-na. Näin perunatärkkelysjalosteita alkoi mennä paperiteollisuuden puolelle, ja käyttömäärät kas-voivat nopeasti.

Kehitys oli hyvin nopeaa, ja vasta nyt perunajau-hoteollisuudesta tuli perunatärkkelysteollisuus –oikea teollisuuden ala, joka perustui tukevasti so-pimusviljelyllä varmistettuun raaka-ainehankin-taan. Raimo Rajaoja toteaaakin, ettei se olisi van-halta pohjalta ollut mitenkään mahdollista. Kun jonain vuonna tuli ja toisena ei. Se ei millään on-nistuisi paperiteollisuuden kanssa.

Perunatärkkelysmarkkinat tänään

Paperiteollisuus on edelleen suomalaisen peruna-tärkkelyksen suurin käyttäjä, mutta vienti on kas-vattanut merkittävästi elintarvikesektorin osuutta. Elintarvikesektorin osuus on nyt jo 25 % koko-naismyynnistä. Elintarvikemyynti on lisääntynyt pääasiassa suomalaisten lihatalojen Ruotsissa ja Baltiassa olevien tuotantolaitosten kautta.

Paperiteollisuus käyttää entistä vähemmän peru-natärkkelysmodifikaatteja johtuen sekä kokonais-käytön vähenemisestä että perunatärkkelyksen pienentyneistä valmistusmääristä viime vuosina. Paperiteollisuuden ilmoittamat tehtaiden sulkemi-set ja nykyisen kapasiteetin alhainen käyttöaste vuonna 2009 laskevat perunatärkkelyksen käytön Suomessa poikkeuksellisen alas.

Kirjoitus perustuu ensisijaisesti 14.7.2006 tehtyyn nauhoitukseen keskustelusta, jossa Raimo Rajaoja ja Seppo Järvinen muistelivat kirjoittajan ohjaile-mana perunatärkkelysteollisuuden ja tärkkelyspe-runatuotannon kehitystä.

Tärkkelyksen käyttö Suomessa vuosina 1995, 2000, 2002, 2004–2008

	1995	2000	2002	2004	2005	2006	2007	2008
Perunatärkkelys	100 000	135 000	100 000	117 000	112 000	110 000	80 000	70 000
Viljatärkkelys	120 000	135 000	140 000	150 000	140 000	145 000	170 000	150 000
Tapioka-tärkkelys	-	-	4 000	13 000	8 000	12 000	30 000	20 000
Kokonaiskulutus	220 000	270 000	244 000	280 000	260 000	267 000	280 000	240 000

Lähde: Ossi Paakki 2009